

Dr. Kadosa Marcel: A világmegváltó rátermettség.

„Ha ki volna tűzve egy pályadíj annak a kérdésnek az eldöntésére, hogy mit kell Magyarországnak szem előtt tartania a háború után, hahogy hamarosan kiakarja heverni a háború ütötte sebeket és föl akar jutni arra a piederasztátra, amelyen annál jobban szeretnők látni, minél szorongatottabb helyzetben tudjuk e pillanatban, én evvel a mondattal pályáznék a díjra: „The right man on the right place”, a megfelelő ember a megfelelő helyen. Ebben benne van minden és ez mindennek, minden sikernek és minden boldogulásnak a kulcsa és a titka.

Milyen egyszerű elv és mégis az egész országunknak, az egész közéletünknek át kellene alakulnia gyökerestől, hogy ez az elv megvalósuljon Magyarországon. Mert ez annyit jelentene, hogy szakítani kellene a protekciówirtschafttal, a nepotizmussal, a kegyencgazdálkodással, a sógorsággal, komasággal, a klikkuralommal, a megvesztegetésnek és megvesztegetettségnek ezer fajtájú anyagi és szellemi módjaival. Ez annyit jelentene, hogy ne a származás és ne a diploma döntse el, ki hova üljön be urizálni, hanem a képesség döntse el, ki hova üljön be dolgozni és annyit jelentene, hogy ahol ma hivatalok és méltóságok vannak a hivatalnokok és méltóságviselők kedvéért, ott hivatalok lennének a közönség és az elvégzendő munka kedvéért.

A számadás rendkívül egyszerű. Aki annak köszönhet egy hivatalt, mert az édesapja, vagy az apósa vagy akármelyik retyerutyája jogán az őt megilleti, az ebben a hivatalban természet-szerűleg nem is láthat egyebet, mint valami olyan intézményt, amely az ő kedvéért van a világon. Ellenben aki a rátermettsége, szorgalma, szaktudása, tehetsége jogán kap meg egy hivatalt, az nem láthat ebben mást, mint szakszerű tudásának működési területet a közjó érdekében való munkálkodásra. Ez az egyszerű

tétel vonatkozik úgy a kisbíróásra, mint a hadvezetésre, a bankigazgatóságra, mint az egyetemi tanárságra, közigazgatásra és kukoricacsöszködésre egyaránt.

Akármi lesz már ennek a háborúnak a befejezése, amíg emberek élnek a földön, mindég legendás lesz az az erő kifejtés és a sikereknek az a példátlan sorozata, amelyet a németek produkáltak ebben a háborúban. Most hogy közelről volt alkalmunk őket látni: elleshettük nagy sikereik egyszerű titkát. Ott mindenütt a tehetségek uralkodnak az adott feladatra rendelt terepmunkokon: mindenütt csak komoly szakszerűség, sehol se léha könnyenvevése a dolgoknak. A bíró ott szívvel-lélekkel bír, a katona minden ízében katona, a munkás szakmájának mestere, a tanár a tantárgyának művelője, a közigazgatási hivatalnok a hivatalának és hivatásának él, a kereskedő minden gondja az üzlete, a földmivelőt a saját foglalkozásának a kérdései érdeklik legjobban a világon, a politikus pedig a körültekintő felelősségtudat megható példányképe, amilyent keveset lehet találni a világ bármely más országában és legkevesebbé éppen azokban az államokban, amelyek demokráciájukkal kérkednek.”

Ezeket a sorokat egy cikkemből idézem, amely egy szaklapban jelent meg és utólag hozzátehetem, hogy ami a németekről szóló passzust illeti, ebben kifejezésre jut az a túlzott bámulat, amellyel e Niebelungenekre emlékeztető módon küzdő nemzettel szemben viseltetem. Számokkal alig kifejezhető óriási mértékben túlerőben fevő ellenséggel, tulajdonképen az egész világgal harcban állva — és eleddig még mindig győzedelmes harcban — kiderült a véres háború folyamán, hogy amit a németek odahaza produkálnak, az még nagyobb teljesítmény, mint a harcterek eredményei. Ha majd elmúlik a háború zivatarra és elsimulnak a gyűlölet hullámai, ami mindenesetre sokkal rövidebb idő alatt fog bekövetkezni, semmint ma azt gondolni lehetne, akkor a mostani ellenség is legnagyobb tanulságai közé fogja sorozni az országszervezésnek azt a csodálatos módját, amelyet a németek a háború folyamán produkáltak.

És ha ennek a lehetőségeit fogják kutatni, akkor bizonyára tudatára jutnak annak a ténynek, hogy Németország erre azért volt minden más országnál inkább képes, mert a szakszerűség sehol annyira nem uralkodik a társadalmi és gazdasági élet minden vonalán, mint Németországban. Akik nem rokonszenveznek Németországgal, bizonyos fitymálással vegyes félelemmel emlegetik

a német „militarizmus”-t. Pedig közelebről tekintve a dolgot, csakhamar rájön az ember, hogy a militarizmus Schlagwort-ja alatt tulajdonképen mind annak a túlzott szakszerűsége értendő, ami egy állam hadi erejének a kifejtéséhez szükséges. Ez pedig úgy-szólván az egész társadalmi, gazdasági és kulturális élet területét magában foglalja. Seholy olyan szakszerűen katonás katonák nincsenek, mint Németországban és ennél fogva a katonák kiképzése sehol se oly tökéletes, mint Németországban. De ha Moltke azt mondhatta, hogy annak idejében a német Schulmeisterek verték meg a franciákat, úgy rögtön megállapítható, hogy a német tanítók arravalósága és kiváló szakszerűsége eleddig utolérhetetlen és apránként minden országnak Németországot kell az iskolaügy tekintetében mintául elfogadni. Ha a mozgósítás gyorsasága hatalmas előnyt biztosított Németországnak ellenségeivel szemben, úgy a vasútügy magas fejlettsége ebben lényeges szerepet játszik. Katonaanyaga kiválóságában a német szociálpolitika minden kultúrállamot felülmúló fölényes kiválóságának van döntő szerepe. A hadi technika nagyszerűsége pedig voltaképen nem egyéb, mint a béke technikájának a háború követelményeihez való gyors alkalmazkodása, ami szintén csak igen kiváló szakképességek mellett valósítható meg. És így tovább az összes figyelembe jöhető tényezőkön keresztül.

Mindez bizonyos fokozott arravalóság mellett lehetséges, jobban mondva egy bizonyos fokozottabb érvényrejutásával a right man on the right place elvének. Ez pedig mindenekelőtt nem csupán az arravaló erőket föltételezi, hanem a társadalmi becsületességének egy bizonyos magas fokát is, amely lehetővé teszi, hogy a képesség legyen a legmagasabb kvalifikáció, nem pedig a protekció és a sógorság, komaság. Az ilyen módon hivatalhoz jutó egyén azután valóban hivatásnak tekinti életpályáját, míg ott, ahol a protekció a legelsőrendű kvalifikáció, ott a protektsé, miután hivatalhoz jutott, nem is veheti komolyan a feladatát, mert hiszen közvetlen tapasztalatból tudja, hogy nem ezeknek a feladatoknak az igénye juttatta őt pozíciójába, hanem merőben különböző tekintetek. Senkinek se okoz nehézséget annak a megértése, hogy ha valahol egy feladat teljesítésére kikeresik azt az embert, aki az egész országban a legarravalóbbnak látszik, hogy ez az ember nemcsak hogy másképen fogja a képességei alapján betölteni a helyét, hanem másképen is fogja fel a missióját, mint

ha ugyanabba a pozícióba valakit azért ültetnének, mert a párt-politikai tekintetek vagy hatalmas befolyások úgy kívánták.

A különbség azonnal szembeszökő, ha egy másik nagy kultúrával, Franciaországgal hasonlítjuk össze Németországot. Francia oldalról való az alábbi leírás, amelyben francia tollal vannak jellemezve a franciaországi állapotok. A négyötöd részben ügyvédek-ből álló souverén parlamenten kezdi, amelyben orgiákat ül az alacsonyrendűség. Majd az igazgatásra térve át, a miniszterek-ről beszél:

„A miniszterek tudvalevőleg a képviselők soraiból kerülnek ki. Unos-untig ismerjük minden kormányváltás idejéből azokat a hírlaptudósításokat, amelyek a megalakulás előtti befolyásolókat, alkudozásokat, cigánykodásokat ismertetik. Ha nem volna a dolog annyira komoly, az ember hangosan felkacagna ezeken a komédiákon. Egy nagy ország igazgatásáról van szó, amelynél nem volna szabad elég válogatósnak lenni, hogy a megfelelő ember kerüljön a megfelelő helyre. Óriási érdekek forognak kockán, milliók jóvolta vagy romlása, a nemzeti tevékenység legfontosabb részeinek felvirágzása vagy elsorvadása. És mi történik valóságban? Csak arról van szó, hogy az éhesek bizonyos számát kielégítsék. A különféle csoportokra, amelyek az előbbi minisztérium ellen szavaztak, valamint azokra, amelyek tartózkodásuk vagy visszavonulásuk által a bukást lehetővé tették, tekintettel kell lenni. Tiszteletbeli állás dukál annak a többnyire fiatal képviselőnek is, aki interpellációjával vagy beszédével a válságot felidézte. Aki azt a napirendet szerkesztette, amelyen a hatalmasok a nyakukat törték, szintén megérdemel jutalmul egy miniszteri tárcát. Az elnök meghívja Pétert és meghívja Pált, névsorokat állítanak össze, Pityi Pál nem akarja a megbízatást elfogadni Senki Pista nélkül, de mivel Senki úr a fejébe vette, hogy ő kultuszminiszter akar lenni, ennél fogva Nulla Jancsinak, akinek ezt a tárcát eredetileg felajánlották, meg kell elégednie a földművelésügyi miniszterséggel. Végre annyira jutottak, hogy az egész névsor együtt van, de óh jaj, csak 12 miniszteri tárca van, ellenben a névsoron 15 név szerepel! Gyorsan szerveznek három politikai államtitkárságot és a lapokban komoly fejtegetések jelennek meg, hogy az illető szakoknál nagy szükség van államtitkárra. Három-négy hónap múlva az új minisztériumnak is kiadják az útját és miután az új alakulatnál csak 14 embert kell elhe-

lyezni, ennél fogva éppen olyan alapos indokokból, mintahogy megcsinálták, megint megszüntetnek államtitkárságot.

Ha már hivatalban vannak, mindenesetre igyekezni fognak a miniszter urak, hogy megismerjék a területet, amely nekik jutott. Többnyire megvan bennük hozzá az akarat és a jószándék, de nem tehetik, mert egyszerűen nincs idejük rá. Először is többnyire nem maradnak elég ideig hivatalukban ahhoz, hogy annak minden ágazatába beledolgozzák magukat másodsor pedig kinevezetésük első napjától kezdve ostrom alatt tartják őket azok a képviselők, akik győzelemre juttatták őket és akik ezerféle kedvezményeket kérnek akár önmaguknak, akár választóiknak. Az egyik képviselő pl. aki ellen annak idejében a kerület alprefektusa állást foglalt, most ennek a letételét vagy áthelyezését követeli. Egy másik főkortes egyébként teljesen tehetségtelen fia számára állami ösztöndíjat akar kieszközölni. A miniszterek óvakodnak ilyen kéréseket megfogadni, mert a többség melegelettségétől függ a politikai létük. Íme a circulus vitiosus: A képviselő a miniszternek köszöni választói kívánságának a teljesedését és így az újráválasztását, a miniszter pedig a képviselőnek köszöni a magas állást, amelyet betölt és a hatalmat, amely a kezében van. Mindenik le van a másiknak kötelezve, bizonyos cinkosság jön létre az emberek között és a kamarának nincsen meg az ellenőrzés lehetősége, viszont a kormány nem képes az egyesek érdekeivel szemben az összes érdekeit előmozdítani.

Azt hiszem, arról mindenesetre meggyőztem az olvasót, hogy francia miniszter csak kivételesen lehet szakember a maga területén, vagy pláne szakmájának mestere. De ha ő nem szakember, úgy szakemberekkel kell magát körülvennie és azok tanácsa szerint cselekedni. Ilyen szakember van elég; ilyenek: az illető minisztérium hivatalnokai, az igazgatók, a hivatalfőnökök és ahogy már hívják őket. De itt ismét egy sajátságos jelenségre kell rámutatnom: minden minisztériumban van az úgynevezett kabinet. Ezek olyan hivatalnokokból állanak, akik a miniszter és a különböző szakmák igazgatói között a közvetítő szerepét töltik be. Ezeknek a tevékenysége tehát, hogy úgy mondjuk: szintetikus és ezért ismereteiknek alaposaknak és kiterjedteknek kellene lenniök. Ámde ez a kabinet minden miniszterváltással együtt változik és nagyobbrészt egészen fiatal emberekből áll, akik az új miniszter kreatúrái és éppen olyan tapasztalatlanok, mint ő

magá. Ezen a módon azután a miniszter a hivatalnokok kényére és kedvére van kiszolgáltatta . . . így tenyészik és növekszik a bürokratizmus, amely oly szép gyümölcsöket terem, mint sehol másutt a világon. Mindég mosolyogtam a németeken, akik a saját bürokratizmusukat korholták előttem, gondoltam magamban: ah, ha tudnák, hogy milyenek az állapotok a Vogézekén túl, akkor hálát adnának istenüknek . . .

... A hivatalnokok, akik nem felelősek és szakmájukban rendszerint nem valami nagytekintélyek, ők a végrehajtó hatalom tulajdonképeni kezelői, mert — mint láttuk — a miniszterek teljesen rájuk vannak utalva. Innen az a sablon, amelyet Franciaország minden megfigyelője bámulva észlel, innen az örökké azonos taposómalom, amely háromszorosan kellemetlenül hat az olyan országban, ahol folytonosan hallja az ember a „haladás” szót. Nem jöhet létre semmiféle reform. Ahogyan a francia hivatalokban petróleummal világítanak és fával tüzelnek, mert a villamos világítás és a központi fűtés az ő számukra még nincs feltalálva, amint leveleiket hivatalról-hivatalra küldözik és még kedveseiknek is lovas gárdistával kézbesítetik, mivel a posta csak a tudatlan publikum számára létezik, ugyanazon a módon található még ma is I. Napoleon szervezeti, törvényei és nevelési methodusai . . .”

Nem folytatjuk, pedig hosszan van még tovább. Nem folytatjuk, mert a francia tükörben kellemetlen érzéssel fedezzük fel a magunk ábrázatát is. Nem jól esik a továbbiakban olvasnunk, hogy ami reform mégis van Franciaországban, az nagyrészt választáspolitikai alapon létesült és hogy az még egy olyan ország, ahol ha Parisból Versailles-be visz valaki gyalog egy csomagot, akkor, útközben háromszor meg kell állni a vámsorompók előtt. Vajjon hogy lehessen ezt a franciák orra alá dörgölni Budapestről, ahol ha az ember az egyik utcából a másikba akar jutni, mivel véletlenül egy hídon kell átmennie, hídpénzt kell fizetnie.

A szakszerűség a németek nagy fölénye minden más európai nemzet fölött. Pedig ők maguk se mondják, hogy ezen a téren valami rendszeres kiválasztódás volna náluk biztosítva és látja is az ember, hogy tulajdonképen nincsen is ennek egyelőre más alapja Németországban, mint az életnek bizonyos komolyanvétele és a társadalom becsületessége és szoliditása. De máris erős

áramlatok indultak meg abban az irányban, hogy amit eddig csak a néplélek struktúrája biztosított, az rendszeres és tudományosan megalapozott biztosítékot nyerjen.

Egyre nagyobb érdeklődés nyilvánul meg az alkalmazott pszichológia, a képességek és az arravalóság tudományos bizonyossággal való megállapításának a kérdése iránt. A mostani háborúban, amelyben a békés évtizedek annyi tudományos kutatását ültették át a gyakorlatba a németek, e téren is alkalmazásba vettek néhány metódust. Így a katonaságnál pszichikai laboratórium működik azzal a feladattal, hogy tudományos megállapítást nyerjen, vajjon ki a legalkalmasabb a motorkocsi vezetésre és a repülőgépen való szolgálatra. Hogy ehhez olyan képességek, olyan lelki tulajdonságok kellenek, amelyek némely emberben százszoros mértékben, némelyikben pedig egyáltalában nincsenek kifejlődve, az kétségtelen. Eddigelé a hajlam és a gyakorlat döntötte el a kérdést, hogy ki osztassék be ezekhez a speciális szolgálatokhoz vagy esetleg a tiszta véletlenség. Világos azonban, hogy a hajlam nagyon is megbízhatatlan tényező, a gyakorlatban való kipróbálás pedig csak egy bizonyos határig lehetséges és éppen ott szűnik meg a lehetősége, ahol az egésznek az ugrópontja van: a veszély pillanatában. Mert ha valaki már idáig eljutott és ekkor bizonyul be, hogy képességeiben csalódtak, itt már lehetetlen a konzekvenciákat levonni, mert nyomában már a katasztrófa jár. Ellenben ha laboratóriumban állapítják meg az alkalmasság lelki feltételeit, úgy ez már sokszoros garanciát nyújt arra, hogy a kiválasztás valóban ideális lesz.

Semmi kétség, hogy ugyanilyen módon meg lehet állapítani a tüzérnek, a hajótisztnak, a megfigyelőnek a tudományos bizonyosságú képességeit is. Es miért csak a katonaság szakmáinál volna ez tehetséges? Miért ne lehetne kutatások alapján megállapítani egyrészt azt, hogy melyek azok a lelki képességek, amelyek legjobban ki kell hogy fejlődve legyenek ahhoz, hogy valaki jó kereskedő, közigazgatási hivatalnok, ügyvéd, orvos, tanító, mérnök, gazdász, állattenyésztő stb. legyen, másrészt azt, hogy kiben vannak meg legnagyobb mértékben ezek a képességek. Hogy az így tanítóságba, vagy kereskedelembe, vagy az ügyvédségbe jutott egyének ott különb teljesítményeket fognak felmutatni, mint azok, akiket az élet úgy pofozott vagy taszított bele egyik vagy másik pálya medrébe: ez alig szorol magyarázatra.

Valami gyenge kísérlet egy halvány sejtelemszerű megmozdulás nálunk is van már e téren a pályaválasztási tanácsadásban. Ebből a kezdetből lehet valamit csinálni, ha komolyan veszi a társadalom a dolgot és folyton szem előtt tartja, hogy a legnagyobb társadalmi energiamegtakarítás és az adott erők legeredményesebb felhasználása az arravalóság kutatása és a kutatás eredményei szerint való konzekvenciák szigorú és becsületes levonása. Ha a haladás a boldogság terjesztésében áll, akkor meg lehet állapítani, hogy az emberiség életében nem volt még soha semmiféle olyan lépés, az összes eddigieket együttvéve sem, amely olyan közelségbe vitte volna az embereket az egyáltalában biztosítható boldogságnak, mint volna az, ha emberi lehetőségek szerint mindenki olyan életpályát töltene be, amire a legtöbb képesség lakozik benne. Ez volna az a varázsszer, amely által az emberek nem csupán önmagukat, hanem szükségképen az egész társadalmat is a lehető legnagyobb mértékben tudnák boldogítani.

Amikor annyi mindenféle szomorú és sötét tény tornyosul a szemünk elé, miért ne édelegjünk ezen a derűs és sugárzó gondolaton?!